

Kinoteka in art kino

Zdenko Vrdlovec

Ali gre v tem »boju za kinoteko«, ki so ga razglasili zunanji sodelavci te ustanove, res za kinoteko? Vprašanje ni retorično in tudi odgovor ne bo. Če v tem njihovem »boju« sploh gre za kar koli vsebinskega, potem gre v najboljšem primeru za neko pojmovanje »kinoteke«, ki nima dosti zveze ne s funkcijo, ki jo filmskim arhivom in kinotekam predpisuje FIAF (Mednarodno združenje filmskih arhivov), ne z dejansko vlogo teh ustanov po svetu. To je pojmovanje, ki meša dve različni stvari – kinoteko in art kino. Kinoteka je muzejska ustanova, namenjena zbiranju, ohranjanju in predstavljanju del iz filmske zgodovine, art kino pa je dvorana, ki raje občasno kot redno prikazuje sodobne filme, ki niso dobili komercialne distribucije ali pa so se v njej slabo obnesli. Če so zaradi tega že »art« ali umetniški, je drugo vprašanje in vsaj tako zapleteno, kot je sam pojem »umetniškega« filma. In prav v tem pogledu je kinoteka še posebno dragocena: ker nam odkriva, kaj vse je zgodovina filma in kako spremenljivi in različni so bili v njej pojmi umetniškega in »ostalega«, obenem pa nam lahko ta zgodovinska perspektiva tudi spremi ali šele odpre pogled na sodobno filmsko umetnost in »neumetnost«. In prav kakor je hudo vprašljivo enačiti »umetniški« film z »nekomercialnim«, je nič manj zgrešeno enačiti filmsko zgodovino z umetnostjo.

V takšni dvojni »zmoti« torej lahko pride do nekakšnega prekrivanja kinoteke in art kina, sicer pa sta to povsem različni instituciji, ki sta edino pri nas pomešani. V veliki meri verjetno res zaradi posebnosti slovenskih kinematografskih razmer, ki jih obvladuje »hollywoodska trdnjava« Kolosej in v katerih je bila ustanovitev art kina Kinodvor potrebno in hvalevredno dejanje. Toda slovenska »posebnost« je tudi to, da je art kino ustanovila Slovenska kinoteka in prevzela tudi funkcijo distributerja »art« filmov, čeprav je njena primarna naloga ustvarjanje fonda filmske zgodovine (kinotečni interes za sodobni filmski »art« je segel celo do podpore festivalu Kino Otok). Art kino nikjer na svetu ni državna ustanova. V Evropi je največja mreža art kinov v Franciji, kjer pa so te salles d'art et essai, kot jih imenujejo, v zasebni lasti, vendar dobivajo subvencijo Centre national de la cinématographie, in sicer sorazmerno s tem, koliko priporočenih filmov s seznama Francoskega združenja dvoran art et essai prikazujejo. V francoski mreži art kinov torej očitno obstajajo neki programski kriteriji, medtem ko za ljubljanski Kinodvor lahko rečem, da jih nisem znal odkriti.

Slovenske kinoteke in ljubljanskega Kinodvora ne povezuje le fizična bližina, marveč je med obema ustanovama tudi velika programska in personalna prehodnost. In kdor ne razume te prehodnosti oziroma kdor si s »kinotečnim dvorom« ne deli njihovega »širokega« pojmovanja kinoteke in ležerne zasnove art kina, je zanje, kot kaže, nesprejemljiv. Za svoje delovanje, plače in honorarje dobivajo denar od kulturnega ministrstva, toda od ministra zahtevajo, naj dobro premisli, koga bo imenoval za njihovega direktorja. Imajo se za cinefile, toda če je kaj značilno za cinefilijo – zlasti pa za tisto zgodovinsko in heroično, ki se je »šolala« v Francoski kinoteki in dala izvrstne kritike in novovalovske cineaste – je prav to, da je prezirala tako imenovano stroko. Saj tudi oni, sodelavci kinoteke in Kinodvora, sodeč po tem, kako prezirajo diplomanta AGRFT, ki je predlagan za njihovega direktorja. Le da je ta prezir, milo rečeno, »paradoksen«, saj mu očitajo prav »nestrokovnost«.